

भाँड्खन् आमा

रेडियो कार्यक्रम

पहिलो चरण (१६अंखला)

सचित्र पुस्तिका

(नेपाली भाषा)

भन्छन् आमा रेडियो कार्यक्रम के हो ?

भन्छन् आमा रेडियो कार्यक्रम सुनौला १००० दिन (गर्भावस्था शुरु भएदेखि बच्चा २ वर्ष भइन्जेलसम्मको समयावधि) का आमा तथा उनका परिवारलाई केन्द्रित गरि तयार गरिएको रेडियो कार्यक्रम हो । यो कार्यक्रम सुनेर खास गरि सुनौला १००० दिनका आमा तथा परिवारले पोषण, सरसफाई र घरायसीस्तरमा उत्पादित खानेकुराको प्रयोग, जन्मान्तर र स्वास्थ्य सेवा लिने निम्न अभ्यासहरु अपनाउन परिवारलाई सहयोग गर्नेछ ।

सुनौला १००० दिनको अर्थ

९ महिनाको गर्भवती र २ वर्ष भित्रको बच्चा

- गर्भवती अवस्था अर्थात् ९ महिना = ९×३० दिन = २७० दिन
- बच्चा २ वर्ष भइन्जेलसम्मको अवधि = २ वर्ष $\times$ ३६५ दिन प्रति वर्ष = ७३० दिन
- अर्थात् २७० दिन र ७३० दिन = जम्मा १००० दिन
- पोषणका लागि सुनौला १,००० दिन भन्नाले गर्भवती आमाको पोषण र शिशु तथा बालबालिकाको (२ वर्ष मुनिका) पोषणलाई जनाउँदछ ।
- तसर्थ पोषणकालागि सुनौला १,००० दिन कुपोषणको चक्र तोड्न र बच्चाको शारीरिक र मानसिक विकासका लागि महत्वपूर्ण छ । किनकी यही २ वर्ष भित्रमै बच्चाको दिमागको ८० प्रतिशत भागको विकास भइसक्दछ ।

- गर्भवती महिलाले सधैं खाईरहेको भन्दा एक पटक थप पोषिलो (माछा,मासु, अण्डा, हरिया सागपात तथा पहेंला जातका फलफूल) खाना खाऔं र बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमाले सधैं खाईरहेको भन्दा दुई पटक थप पोषिलो खाना खाऔं ।
- बच्चा ६ महिना पूरा भएपछि बच्चाको थप खानामा माछा, मासु वा अण्डा, हरिया सागपात तथा पहेंला जातका फलफूल पनि थपौं ।
- बच्चालाई खाना खुवाउनु अगाडि साबुन पानीले मिचिमिची हात धोऔं ।
- ६ महिना मुनिको विरामी बच्चालाई पटक पटक आमाको दूध खुवाऔं । ६ महिना पूरा भैसकेको विरामी बच्चालाई पटक पटक थप पोषिलो खाना खुवाऔं । निको भैसकेपछि पनि दुई हप्तासम्म सधैं खाईरहेको भन्दा बढि खाना खुवाई राखौं ।
- बच्चालाई गाई, भैसीको गोबर, कुखुराको सुली र अन्य फोहरबाट टाढा राखी बच्चा खेल्ने ठाउँमा चकटी वा गुन्द्री वा केहि ओछ्याउने तथा छेकबारहरुको प्रयोग गरौं ।
- एउटा बच्चा जन्मेको २ वर्षपछि मात्र गर्भवती हुनको लागि सुत्केरी भएको ४५ दिन भित्रमा आफूलाई उपयुक्त हुने परिवार नियोजनको अस्थाई साधनको प्रयोग गरौं ।

भन्छन् आमा रेडियो कार्यक्रम कसले निर्माण गरिएको हो ?

भन्छन् आमा रेडियो कार्यक्रम स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयसँगको साभेदारीमा र यू.यस.ए.आई.डि.को आर्थिक सहयोगमा सुआहारा परियोजनाद्वारा निर्माण गरिएको हो । यो रेडियो कार्यक्रम निर्माणमा खानेपानी तथा ढल निकास विभाग, कृषि विभाग तथा पशु सेवा विभाग समेतको प्राविधिक सहयोग रहेको छ ।

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रम कहिले प्रसारण हुन्छ ?

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रमप्रत्येक शनिबार रेडियो नेपाल तथा स्थानिय एफ्.एम्.हरुबाट साँझ आधा घण्टा प्रसारण हुनेछ । (आफ्नो जिल्लामा कुन कुन एफ्.एम्.बाट कति बजे भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रम बज्छ, सो को नाम र समयको जानकारी गराउनुहोस् ।)

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रममा कति श्रृंखला छन् ?

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रमको पहिलो चरणमा २६ श्रृंखला प्रसारण हुनेछ । प्रत्येक श्रृंखलाको समय अवधि ३० मिनेटको हुने छ । हरेक हप्ता ३० मिनेटको कार्यक्रममा १५ मिनेट नाटक श्रृंखला र बाँकी १५ मिनेट अरु विभिन्न विषय सहित प्रस्तुत गरिनेछ ।

यस सचित्र कार्य पुस्तिकाको उद्देश्य:

यो सचित्र कार्यपुस्तिका लेखपढ गर्न जान्ने वा नजान्ने दुबैलाई सहयोगी हुने गरि तयार गरिएको छ । लेखपढ गर्न जान्नेले यो पुस्तिकामा भएका सन्देशहरु पढेर थाहा पाउने छन् भने पढ्न नजान्नेले पनि यसमा भएका चित्रहरु हेर्दै समूहमा छलफल गरेर सिक्न सक्नेछन् ।

यो सचित्र कार्यपुस्तिका स्थानिय विकास मन्त्रालय अन्तरगतको नागरिक सचेतना केन्द्रमा भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रम सुनेर छलफल गर्न तयार गरिएको हो । तर अन्य समूहहरुले पनि समूहमा छलफलको लागि यसलाई प्रयोग गरि यस रेडियो कार्यक्रममार्फत गर्भवती तथा दूध खुवाईरहेकी आमाको पोषण, पूर्ण स्तनपान, थप ठोस आहार, घरायसी स्तरमा उत्पादित खानेकुराको प्रयोग, गर्भान्तर, सरसफाई र स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बारेमा छलफल गर्न सक्नेछन् ।

यस पुस्तिकामा के के विषयहरु छन् ?

- सुनौला १००० दिनको महत्व
- पूर्ण स्तनपान
- थप ठोस आहार
- गर्भवती वा दूध खुवाउँदै गरेको आमाको पोषण
- विरामी बच्चालाई खुवाउनु
- गर्भान्तर
- घरायसी स्तरमा उत्पादित खानेकुराको प्रयोग
- खानामा विविधताको महत्व
- साबुन पानीले मिचि मिचि हात धुनु र चर्पी प्रयोगको महत्व
- स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच

यो पुस्तिकाको प्रयोग कसले गर्ने ?

यो पुस्तिका नागरिक सचेतना केन्द्रका सहभागीहरूले समूहमा छलफल गर्दा प्रयोग गर्नको लागि बनाइएको हो । सहभागीहरूले यसको प्रयोग गरि गएको हप्तामा **भन्छिन् आमा** रेडियो कार्यक्रमबाट प्रसारण भएका कथा वा विषयवस्तुलाई सम्झि छलफल अगाडी बढाउन प्रयोग गर्ने छन् ।

यस पुस्तिकालाई कसरी प्रयोग गर्ने ?

सधैं भै प्रत्येक हप्ता छलफल गर्न निर्धारण गरिएको समय र स्थानमा सहभागीहरू भेला हुनेछन् । एक हप्ता विराएर महिनामा २ पटक भेलाभई सहभागीहरूले अधिल्लो २ शनिबार प्रसारण भएको **भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रम**का विषय, पात्रहरू, कथामा भएका रमाईला प्रसंग र बुझ्नु पर्ने सन्देशहरूको बारेमा छलफल गर्दछन् ।

४ जनाको एक समूह हुने गरि सहभागीहरूलाई स-साना समूहमा विभाजन गरि सचित्र कथा पढ्दै नाटकमा भएका विषयवस्तुको बारेमा छलफल गर्न लगाईने छ । समूहमा केहि बेर छलफल गरिसकेपछि मुख्य गरि छलफल भएका विषयमा ठूलो समूहमा छलफल गर्न लगाईने छ । सचित्र कार्यपुस्तिकाको सन्देशको पानामा भएका चित्रहरू र सन्देशहरूलाई छलफल गर्दै आफ्ना अनुभवहरू साटासाट गरिने छ । सहभागीहरूलाई कुनै एक गर्न सकिने व्यवहार गरि हेर्न प्रोत्साहन गरिने छ ।

अर्को बैठकमा विगतमा निर्णय गरिएका स-साना व्यवहारहरू गर्न के कति सजिलो वा अष्ट्यारो भयो छलफल गरिनेछ । अष्ट्यारो भएको भए के भयो सोधि छलफल कार्डको प्रयोग गरि बाधा हटाउन एक आपसमा सहयोग गरिनेछ ।

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रममा आधारित भएर कति समय छलफल गर्नु पर्छ ?

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रममा आधारित भएर सहभागीहरूले कम्तिमा पनि एक घण्टा ३० मिनेट छलफल गर्नु पर्नेछ ।

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रममा कसरी सहभागी हुने ?

सहभागीहरूले रेडियो कार्यक्रमको श्रृंखला सुनिसकेपछि वा समूहमा छलफल गरेपछि सम्बन्धित विषयमा आफूलाई सोध्न, भन्न मन लागेका कुराहरू टोल फ्री नम्बर **९६६-००-१००-४५६** मा फोन वा **७९७९** मा एस्.एम्.एस्. गरेर सहभागी हुन सकिनेछ । आफूलाई जान्न मन लागेका थप कुराहरू कार्यक्रममा नाटक सिद्धेपछि वा हेलो भन्छिन् आमा (पृष्ठपोषण) कार्यक्रम मार्फत सम्बोधन गरिनेछ । प्रश्न वा आफूलाई लागेका कुराहरू पठाउने सहभागीहरू मध्येबाट गोला प्रथाद्वारा प्रथम हुनेलाई सानो मायाको चिनो पठाईने छ ।

भन्छिन् आमा रेडियो कार्यक्रमको प्रत्येक श्रृंखलामा समावेश गरिएको विषयवस्तुहरू

श्रृंखला संख्या	विषयवस्तुहरू
१	कथाको परिचय
२	सुनौला १००० दिनको महत्व
३	परिवारमा सुनौला १००० दिनको महत्व
४	आफ्नो परिवारको उन्नतिको लागि नयाँ परिवर्तन गर्न चाहने श्रीमान्हरूको भूमिका
५	श्रीमान्/श्रीमती बीचको कुराकानी
६	चार प्रकारको खानाको महत्व
७	पशुजन्य खानेकुराको महत्व
८	घरैमा उत्पादन गर्न सकिने खानेकुराबाट हुने फाइदाहरू
९	गर्भावस्थामा पोषणको महत्व
१०	श्रृंखला १ देखि ९ सम्मको पुनरावलोकन
११	सासूहरूले सुनौला १००० दिनकी आमालाई कसरी सहयोग पुर्याउन सक्छन्
१२	सासू र बुहारी बीचको सम्बन्ध कसरी बलियो बनाउने
१३	पूर्ण स्तनपान
१४	बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमाको लागि पोषणयुक्त खाना
१५	बच्चालाई ६ महिना पूरा भएपछि थप पोषिलो खाना
१६	बच्चा ६ महिना पूरा भएपछि थप (पूरक) खाना: विविधता र परिमाण
१७	बच्चालाई खुवाउनु अगाडि साबुनपानीले मिचिमिचि हात धुने
१८	बच्चालाई थप (पूरक) खानाखुवाउने तरिका
१९	बच्चालाई फोहोर मैलाबाट टाढा राख्ने उपायहरू
२०	श्रृंखला ११ देखि १९ सम्मको पुनरावलोकन
२१	विरामी भएको बच्चालाई खुवाउने तरिकाहरू
२२	सुनौला १००० दिनका परिवारहरूमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकावा सामाजिक परिचालकहरूको भूमिका
२३	बच्चाको रेखदेख तथा हेरचाहमा परिवारका सदस्यहरूको भूमिका
२४	जन्मान्तरका सम्बन्धमा श्रीमान्/श्रीमती बीच कुराकानी
२५	सुनौला १००० दिनमा आमा र बच्चालाई छिमेकीहरूको सहयोग
२६	श्रृंखला २१ देखि २५ सम्मको पुनरावलोकन तथा दोश्रो चरणसंग जोड्ने

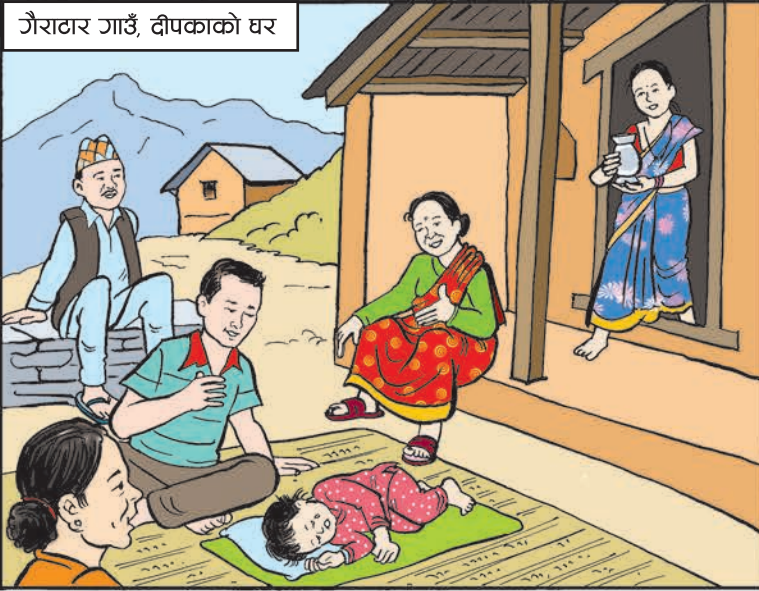

भण्डिन् आमा

रेडियो कार्यक्रम

श्रृंखला-१

जैराठर गाउँ, दीपकाको घर

यस्ती कलिली छोरी र मलाई
छोडेर दिपक विदेश नगाए
हुने नि...
अभ्र कोरिया जाने भिसा
लगाएर आको होला !

काली खोला किनारको खेत

ऐ.. आकास,
यो साधैको रुखको दाउरा र
बिसौनीको घाँसपातमा हँसियाले छोए
मात्रै पनि राख्छो हुँदैन भनेका
छन् है जगदीशले,
होस् गर्नुस् नि !

जैराठर
स्कूलको चौर

लौ न मेरो घडी हरायो...
कसले भेटायो होला ?

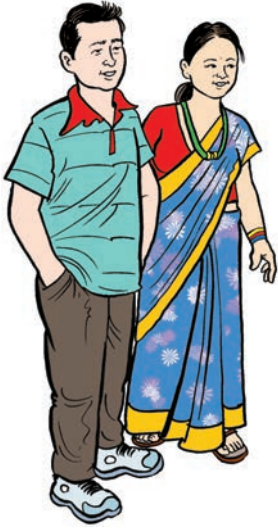
यि यहाँ त छ
भोलामा...

तिमीले हतार-हतार
बोलाको भएर त हो नि
मैले घडी राखेको ठाउँ
पनि बिर्सैको ।

पात्र परिचय

दीपक थापा / आरती केसी

मिल्लके काजी (भाजीराज)/शारदा गुरुङ

मनआमा/काकी आमा

जगदीश गुरुङ/रमा गुरुङ

आकास गुरुङ/शरुक्ना गुरुङ

ज्यामिरे बा

प्रीति गुरुङ

खैसरा पण्डित

पवन थापा

श्रृंखला-२

दीपकको घरको आँगन

बद्रिकी बुहारी पार्वती
पनि गर्भवती भैछिन्
नि !

पार्वतीको बुढा विदेश जाका
छन् । मैले त भन्दैको छु है,
हागो दीपक पनि विदेश गए भने
म त एकलै गौरीटारमा बस्न
सकिदैन ।

काली खोला किनाराको
खेत

किन
जानुप-यो अहिल्यै घर ? एकछिन
काम गरे हुँदैन !

के भनेको आकास त्यस्तो ? सुनौला
१००० दिनको बेला राम्रो हेरविचार
मएमा बच्चा कम विरामी पर्ने, बलियो
र फुर्तिलो हुन्छ, अनि बच्चाको धेरै
जसो दिमागको विकास हुने बेला पनि
त यहि हो ।

युवा क्लवको भवन

मेरो मायालाई लाउने हतकडी
छैन, डोरिले बाँधौला ।
ढुकढुकी साट्ने म व्यापारी
होइन, मिलेर बाँचौला ।

वा.... खैसरा वा....

सुनौला १००० दिनको महत्व

- सुनौला १००० दिन भनेको गर्भावस्था शुरुभएदेखि बच्चा २ वर्ष भईन्जेलसम्मको अवस्था हो ।

- सुनौला १००० दिनको अवधिमा बच्चाहरूको दिमागको धेरै जसो (८०%) भागको विकास भई सक्दछ ।
- यस समयमा गरिने स्याहार र खाना खुवाउने तरिकाहरूको आधारमा नै भविष्यमा बालबालिकाहरूको तेजिलो, स्वस्थ र स्तरीय जीवनको निर्धारण हुन्छ ।

- भविष्यमा बच्चाको शारीरिक र मानसिक विकासको लागि सुनौला १००० दिनको परिवारले आमा र बच्चा दुवैलाई पोषिलो खाना, सरसफाई तथा विशेष स्याहारमा ख्याल गर्नुपर्छ ।

श्रृंखला-3

दीपकको कोठा

तपाईंसँग भएपछि छोरीले रुनपनि छाड्छे । छोरी दुईवर्ष पुरा भए पछि बरु विचार गर्नुहोला...

गर्भवती भएदेखि २ वर्ष पुरा नभइन्जेल सम्मका परिवारलाई सुनौला १००० दिनको परिवार भन्दै हुनुहुन्छ्यो मनआमा ।

जगदीशको गोठ

आकास बाबु गोठमा नजानु है, भर्खर मैसी व्याणको छ हेर्न मिल्दैन ।

अर्काको गोठमा किन जानुहुन्छ अंकल आफ्नैमा जानुस् न ।

युवा वलवको बैठक

आजको बैठकमा मेरो एउटा प्रस्ताव छ, त्यो के भने वलवले चन्दा उठाएर कालिखोलामा फटके अर्थात् काठको साँघु बनाउँ ।

लौ अब खैसरालाई पढ्न आउन सजिलो हुने भो ।

परिवारमा सुनौला १००० दिनको महत्व

- परिवारमा स्वस्थ र तेजिलो बच्चा हुनेछ ।
- बच्चा स्वस्थ भएमा उनिहरूसँग खेल सबैको लागि रमाइलो हुन्छ ।

- आफ्नो परिवारको उन्नतिको लागि नयाँ परिवर्तन गर्न चाहने परिवार भनेर चिनिनेछन् ।

- परिवार मिलेर कार्य गरेमा परिवारमा शान्ति हुन्छ तथा गौरवको अनुभूति हुन्छ ।

श्रृंखला-8

आफ्नो परिवारको उन्नतिको लागि नयाँ परिवर्तन गर्न चाहने श्रीमानहरूको भूमिका

- हरेक बाबु आफ्नो छोराछोरीको राम्रो भविष्य चाहन्छन् र उनिहरूले राम्रो शिक्षा, राम्रो काम र जिवनका राम्रा अवसरहरू पाउनु भन्ने चाहन्छन् ।

- आफ्नो परिवारको उन्नतिको लागि नयाँ परिवर्तन चाहने श्रीमानले आफ्नो श्रीमती र छोराछोरीसँग कुराकानी गर्ने, घरायसी तथा खेतबारीको काममा सहयोग गर्ने गर्दछन् । यस्ता श्रीमानले घरमा साबुन, तरकारी, माछा-मासु वा अण्डा भए/नभएको सुनिश्चित गर्ने र आफ्नो बच्चासँग धेरै समय बिताउँछन् ।
- आफ्नो परिवारलाई सहयोग गर्ने व्यक्तिलाई उसका साथी तथा परिवारले समेत सम्मान गर्दछन् किनभने सबैले उसको परिवारले प्रगति गरेको देख्छन् । उसको बच्चा स्वस्थ, सप्रेको र सयममै हिँडेको, बोलेको र फूर्तिलो देख्दछन् ।

शृंखला-५

श्रीमान् श्रीमती बीचको कुराकानी

- दुईजना विचमा नियमित कुराकानी हुने गरेमा एक आपसमा समझदारी बढ्दछ जसले माया र विश्वास बढाउँछ ।
- एकजनाले भन्दा दुईजनाले धेरै गर्न सक्दछन् । यदि श्रीमान् र श्रीमती मिलेर आफ्नो परिवार र बच्चाको लागि कुनै ईच्छा राख्दछन् भने त्यो उनिहरूले धेरै पुरा गर्न सक्दछन् ।
- श्रीमान् र श्रीमती मिलेर जीवनमा आइपर्ने चुनौतीलाई पनि निर्धक्क रूपमा समाधान गर्न सक्छन् ।

श्रृंखला-६

मार्फा बजारको किराना पसल

भयो साहुजी मेरी छोरीलाई थरिथरिका खाना खाउन आजलाई यति सामान भए पुग्छ ।

अगि फोनमा कस्तो चर्कर कुरा गरेको नि !

मिलनलाई फोन गरेको ... विदेश जाँदा दलालहरुले ठाउँ के ...

कालीखोला किनाराको खेत

लौ है मैले त भन्दैको छु । यो साँधको चौतारोको ढुंगा निकाल्नेलाई त जगदीशले बाँकी राखिदैन भनेको छ ।

मेरो पेट दुख्यो यो भैरेको पनि टाउको दुख्यो रे.. हामी त तिम्रो खेतमा काम गर्न नसक्ने पो भयौ ।

लाक्षीहरु त्यै जगदीशको डरले होला नि...

साँस्कृतिक कार्यक्रमको तयारी

तिमीहरु जहिले पनि माया प्रेमका गीत मात्रै गाउँछौं यि यो गीत गाउ...

ए कस्तो राम्रो.... । पोषणको लागि खाना चारथरी खानुहोस् तागत, पोषण सुधार्दै जानुहोस्

कति राम्रो है.... ।

माछा मासु र अण्डा, सिमि, दाल मटर, अन्न, हरिया सागपात, पहुँलो फलफूल तथा तरकारी छुटाउने भएन ।

चार प्रकारको खानाको महत्व

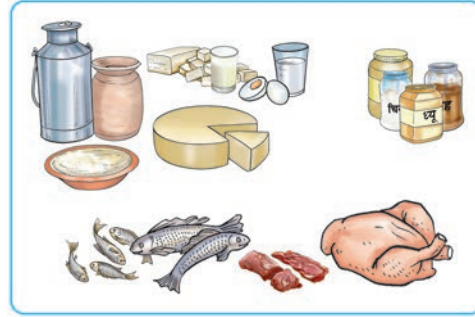
अन्नहरू जस्तै: मकै, गहुँ, कोदो, फापर आदि

गेडागुडी जस्तै: चना, केराउ, बोडी, सिमी, मास आदि

हरिया सागपात तथा पहैला जातका फलफूल तथा तरकारी जस्तै: रायो, चम्सुर, पालुङ्ग, कर्कलो, फर्सीको मुन्टा, सिस्नु, लट्टे, बेथे, धनियाँ, फर्सी, मेवा, आँप आदि ।

पशुजन्य खाना जस्तै: माछा, मासु, अण्डा, दूध, दही, चिज आदी

- चारै प्रकारका खानेकुराहरू हरेक दिन खाँदा यसले शरिरको लागि आवश्यक भिटामिनहरू र रोगसंग लड्ने शक्ति दिन्छ जसले गर्दा बच्चा स्वस्थ, फूर्तिलो हुन्छ ।
- विविध प्रकारका खानेकुरा खाँदा खाना मिठो हुन्छ र परिवारका सबैलाई स्वस्थ, बलियो र फूर्तिलो बनाउन सघाउँछ ।
- घरायसी बगैँचा वा घर वरपरका खालि ठाउँमा विभिन्न थरिका तरकारी तथा फलफूल लगाउन सकिन्छ ।

श्रृंखला-७

दीपकको घर/बारी

ए.. बा पोथी होइन के भाले कुरुखुरो
चाँहि काटनुपर्छ । आरतीलाई अण्डा
रखाउनुपर्छ के सुनौलो हजार
दिनकी आमालाई तागत चाहिन्छ,
होइन र ?

जगदीशको पसल बाहिर

ए... जगदीश दुनियालाई व्याजमा
पैसा लगाएर गरीबको खुन पसिना
चुस्दै के घरभित्र लुकेर बस्छस् ।
ए दाउरा चोर आइजो बाहिर

त्यो खेत, बिसौनी चौतारो
र रुखमा पनि हाम्रो धेरै
हक लाग्छ यसले कराएर
हुन्छ र !

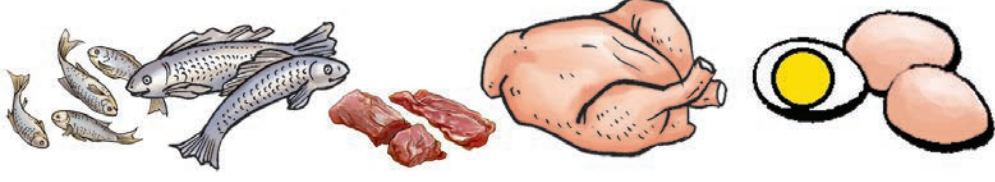
साँस्कृतिक कार्यक्रम

अब यो कार्यक्रमबाट उठेको
पैसाले कालिखोलामा पुल बनेपछि
सबैलाई सजिलो हुन्छ । हाम्रो
गैरीटारलाई नेपाल भरिका नमुना
गाउँ बनाउन हामी सबै
मरिमेटर लाग्नुपर्छ ।

पशुजन्य खानेकुराको महत्व

- अण्डा वा माछा, मासु थोरै भए पनि प्रशस्त भिटामिनहरू पाईन्छ ।

- माछा, मासु, अण्डा जस्ता चीज मिठो हुनुको साथै भिटामिनहरू पाईने हुँदा यसले बच्चालाई बलियो र फूर्तिलो हुन मद्दत पुऱ्याउँदछ ।
- ६ महिना पूरा गरेको बच्चाको दाँत नआएको भए पनि सफासंग राम्ररी मिचेर माछा, मासु, अण्डा खुवाउन सकिन्छ ।

श्रृंखला-८

घरैमा उत्पादन गर्न सकिने खानेकुराबाट हुने फाइदाहरू

- ◆ आफ्नै घरमा कुखुरा पालेर र तरकारी तथा फलफूल उत्पादन गरेर निम्न फाइदा लिन सकिन्छ ।
  - हरेक दिन फेरीफेरी खाँदा खाना मिठो हुन्छ ।
  - बर्षेभरी हरियो वा सुकाएका स्वादिला तरकारीहरू खान पाइन्छ ।
  - विषादी र रसायनिक मल नहालिएका सुरक्षित र पोषणयुक्त तरकारी तथा फलफूल खान पाइन्छ ।
  - पैसाको बचत हुन्छ । जतिबेला तरकारी चाहियो, उतिबेला पाइन्छ ।
  - आफ्नै कामबाट आफूलाई गर्व हुन्छ, स्वास्थ्यको लागि नभइ नहुने भिटामिन भएमा तरकारी तथा फलफूल उत्पादन गरेको देखेर छरछिमेकीहरूलाई पनि प्रभाव पर्दछ ।
- ◆ पानी, बीउ, घरायसी खाद्य उत्पादन तथा पशुपालनका लागि कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र तथा उपकेन्द्रहरूको पनि सहयोग लिन सकिन्छ । त्यस्तो सहयोगको लागि स्थानीय समूहहरू पनि हुन सक्दछन् ।

शृंखला-८

गर्भावस्थामा पोषणको महत्व

- गर्भवती भएको थाहा पाएदेखि नै आफ्नो बच्चाको शारीरिक तथा मानसिक विकासको लागि हरेक दिन सधैं खाईरहेको भन्दा एक पटक थप खाना खानुपर्छ ।
- गर्भवतीले हरेक दिन स्थानिय स्तरमा पाईने ४ वटै प्रकारका खाना खानुपर्छ किनभने उनले आफ्नो गर्भको बच्चा र आफ्नो लागि खानुपर्छ ।

- परिवारका सदस्यहरूले खाना पकाउँदा अलिकति बढी खाना पकाई गर्भवती महिलाको लागि पछि थप पटक खानको लागि दिनु पर्दछ ।

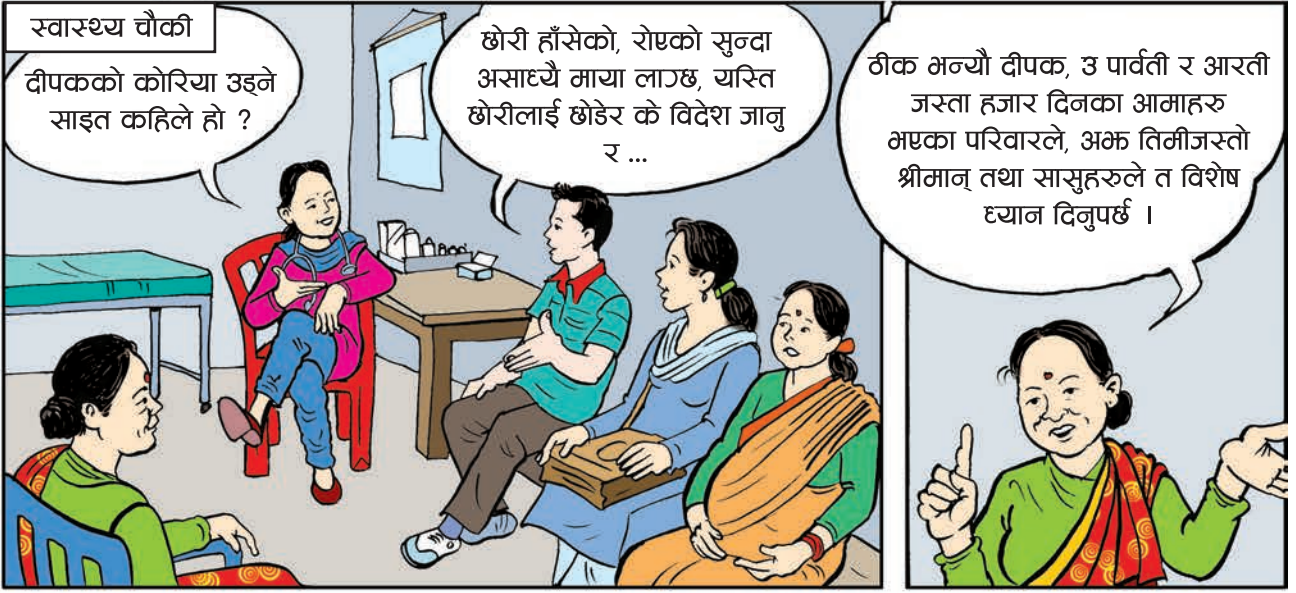
- आजकाल धेरैजसो महिलाहरू गर्भवती जाँच गर्नका लागि जाँदा स्वास्थ्य संस्था मार्फत भिटामिन र अन्य औषधी (आईरन, जुकाको औषधी) द्वारा लाभ लिईरहेका छन् ।

श्रृंखला १ देखि ८ सम्मको पुनरावलोकन

१. सुनौला १००० दिनको महिलालाई किन स्याहार र खानामा ध्यान पुऱ्याउनु पर्छ ?
२. सुनौला १००० दिनको अवधिमा प्रगतिशील श्रीमान्को भूमिका के के हुन सक्छ ?
३. श्रीमान् र श्रीमती बिच कुराकानी किन आवश्यक छ ?
४. किन माछा, मासु वा अण्डा खानु पर्छ ?
५. गर्भावस्थामा सधैं खाईरहेको भन्दा कति पटक थप खाना खानु पर्छ ?

श्रृंखला-११

सासूहरूले सुनौला १००० दिनकी आमालाई कसरी सहयोग पुऱ्याउन सक्छन्

- घरको खाना, कामको बाँडफाँड र अन्य धेरै कुराको निर्णयमा सासुको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ ।

- ◆ सासुहरूले आफना नातीनातिनाहरूको भविष्यलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने कुराहरूमा सहयोग पुऱ्याउन सक्छन्:
  - गर्भवती भएको बेला बुहारीलाई सधैँ खाईरहेको भन्दा एकपटक थप खाना र बच्चालाई दूध खुवाईरहेको बेलामा सधैँ खाईरहेको भन्दा दुईपटक थप खाना खाईरहेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चितता गरेर ।
  - हरेक दिनको खानामा सकेसम्म चारै प्रकारको खानाको व्यवस्था गरेर ।
  - बुहारीले गर्ने कामहरू अरुलाई पनि गर्न लगाएर वा गरेर ।
  - बच्चाको खाना खुवाउनु अघि खुवाउने व्यक्तिले साबुनपानीले मिचिमिचि हात धोएको सुनिश्चित गरेर ।

- परिवारलाई उचित निर्देशन दिईएमा उक्त सासले वुद्धिमान र ज्ञान भएको महिलाको रूपमा समुदायबाट अझ बढी आदर पाउनेछिन् ।

सासू र बुहारी बीचको सम्बन्ध कसरी बलियो बनाउने

- सासु र बुहारी दुबै आफ्नो परिवारको उन्नतिको लागि काम गरिरहेको हुन्छन् ।
- आफ्नो बच्चाहरू राम्रोसंग हुर्किउन् र भविष्यमा सफल हुन सक्नु भनेर सासु र बुहारी एक आपसमा मिलेर सल्लाह गरि घरयसी कार्य र बच्चाको स्याहार गर्नु ज्यादै राम्रो हुन्छ ।

- ◆ सासु र बुहारी बीच सल्लाह हुन किन महत्वपूर्ण छ ?
  - घरमा शान्त र रमाइलो वातावरण निर्माण गर्न ।
  - बुहारी र बच्चाको राम्रो हेरचाह भै रहेको छ भन्ने सुनिश्चित गर्न ।
  - कामको बाँडफाँडको सुनिश्चित गर्न ।

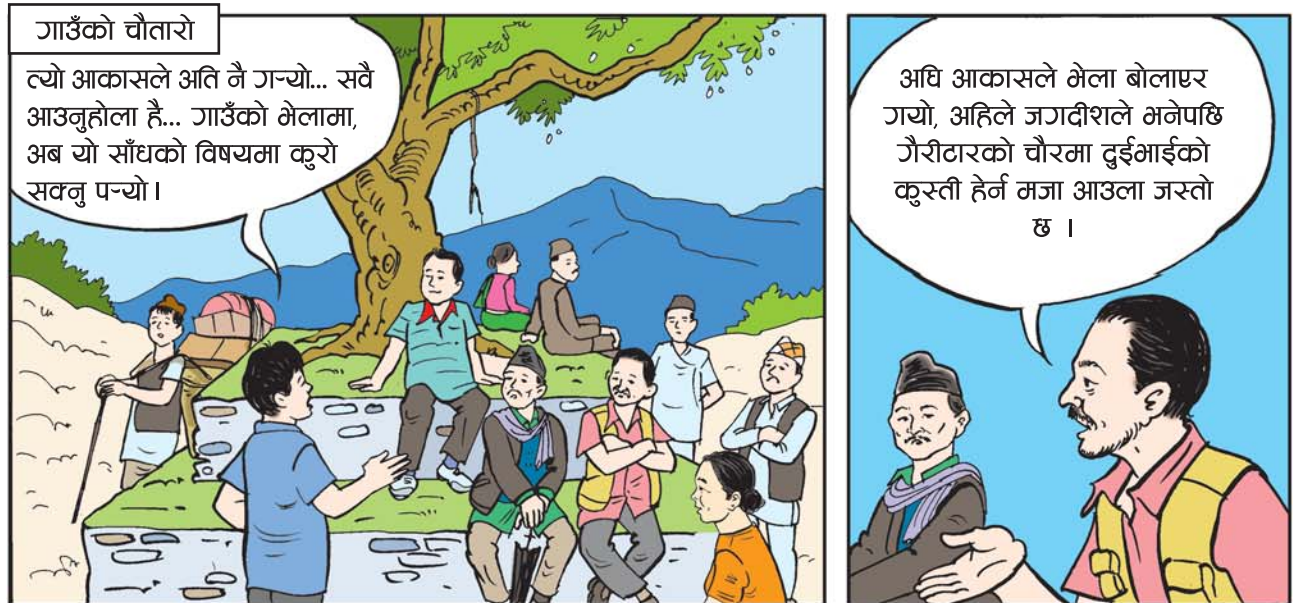

दिपकको खेत

आरतीले त तिर्खा लागेर पानी खाईन् । अनि उषालाई दूध खाउने बेला भएन ?

उ के त, पवन आरतीलाई पालो दिने आउँदैछ । दूध खाउने बेला भएर त हो नि ।

हो.. बच्चालाई आफ्नो दूध मात्र खुवाउन आमालाई परिवारले पनि सहयोग गर्नुपर्छ ।

गाउँको चौतारो

त्यो आकासले अति नै गन्थो... सवै आउनुहोला है... गाउँको मेलामा, अब यो साँधको विषयमा कुरो सक्नु पर्‍यो ।

अघि आकासले मेला बोलाएर गयो, अहिले जग्दीशले भनेपछि जैरीटारको चौरमा दुईभाईको कुरती हेर्न मजा आउला जस्तो छ ।

प्रीतीको घर

ओहो... के हो पवन प्रीतीले त तिम्रो फोटो सिरानीमा हालेर सुत्दिराह्छि नि !

के सिरानी हेरिरेको खैसरा, उ खाट उताको कुनामा हेर न चिठी लेखेर च्यातेको...

अक्षर त मलाई चिठी लेख्नेकै जस्तो छ कि क्या हो ।

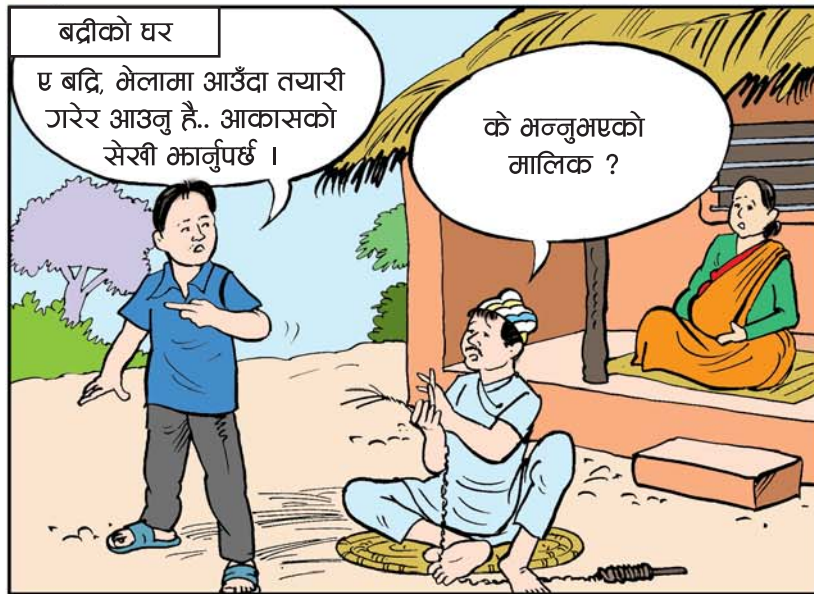
पूर्ण स्तनपान

- प्रायः सबैजसो आमाहरूको ६ महिना पूरा नभएसम्म आफ्नो बच्चालाई खुवाउनको लागि पर्याप्त दूध उत्पादन हुन्छ ।
- आमाले जति धेरै पटक आफ्नो दूध बच्चालाई खुवाउँछिन् त्यति नै धेरै दूध उत्पादन हुन्छ ।
- आमाको दूध नै बच्चाको लागि चाहिने सम्पूर्ण खाना हो जुन अन्य दूध (गाई, भैंसी बाखाका वा बजारमा पाइने) भन्दा बच्चाको लागि स्वादिलो र पोषिलो हुन्छ । ६ महिना पूरा नभएसम्म पानी पनि खुवाउनु पर्दैन ।
- बच्चालाई एकापट्टिको स्तनको दूध पूर्णरूपमा चुसाएपछि मात्र अर्कोपट्टिको दूध चुसाउनु पर्छ ।

- आमालाई कुनै समस्या परेमा महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका वा स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको सल्लाह लिनुपर्छ ।
- बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमालाई परिवारका सदस्यहरूले निरन्तर सहयोग गर्नुपर्दछ ।

बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमाको लागि पोषणयुक्त खाना

- बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमाले सधैं खाईरहेको भन्दा थप २ पटक पोषिलो खाना खानु पर्दछ किनकि उनको दूधबाट नै बच्चाले भिटामिन तथा अन्य पोषिला कुराहरू पाउँछ ।
- घरमा चारै प्रकारको खानाको समूहबाट हरेक दिन फरक फरक गरेर बनाईएका खाना नै मिठो र तागतिलो हुन्छ । सधैं फरक फरक खाना खान पनि पाईन्छ ।

- बच्चालाई दूध खुवाईरहेकी आमाले, बच्चालाई खोप लगाउन, सुत्केरी जाँच गर्न र भिटामिन ए तथा आइरन चक्की प्राप्त गर्न स्वास्थ्य सस्थामा जानुपर्छ । भिटामिनहरू आमाको दूधको माध्यमबाट बच्चाले पनि पाउँछ ।

दीपकको घर

ए... दीपक, मनआमा...
गाउँमा को नौलो मान्छे
आएर किल्लेकाजीलाई
घोस्तेभीरतिर लगेको छ रे
लौन...

ल.. ल आरती, कमला बच्चालाई खान
बनाउँछन् । मैनाटोल, लालटिन, टर्च के
छ किल्लेकाजीलाई खोजन त नगइ
मएन नि ।

आमा समूहको बैठक

किनेको भन्दा घरमै बनाएको
खाना नै बच्चालाई राम्रो हुन्छ है
मनआमा.. ।

हो त ६ महिना पुरा भए पछि बच्चा
बढी खेल्ने र घुम्ने जानाले अझ धेरै
शक्ति चाहिन्छ । उसलाई आमाको
दूधका साथै थप (पूरक)
खानेकुराहरु दिनुपर्छ ।

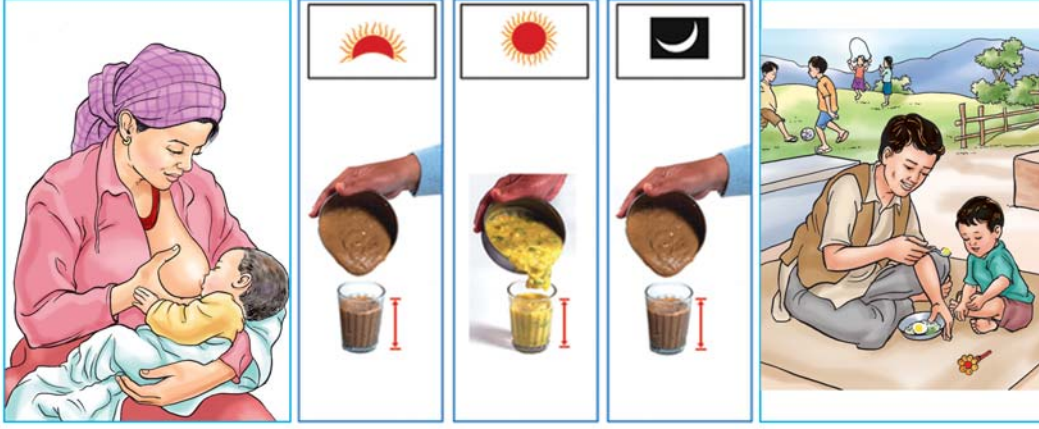
मनआमाको घर

तिमी उस्को हुने भयो, पीडा
हुन्छ मनमा ।
बैझमानीले चिठी लेख्यो,
हलचल भो जीवनमा ।

शंका गर्छन् गाउँलले दोष मेरो
होइन ।
तिमी विना मेरो जीवन अपूर्ण भो
लौ न ।

बच्चालाई ६ महिना पूरा भएपछि थप पोषिलो खाना शुरु गर्ने

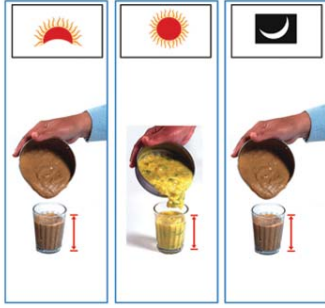
- ६ महिना पूरा भएपछि बच्चाहरूको शारिरिक र मानसिक विकास भन्नु तिब्र गतिमा हुन्छ । त्यसैले उसलाई आमाको दूधले मात्र पुग्दैन, आमाको दूधको साथै थप (पुरक) ठोस खानेकुराको पनि आवश्यक पर्दछ ।
- यदि बच्चालाई ६ महिना पूरा हुनु भन्दा अगाडि नै खाना खुवाइयो भने उनीहरूले पचाउन सक्दैनन् र भाडापखालाले सताउने, बच्चा रुन्चे र कमजोर पनि हुन सक्छन् ।
- यदि बच्चालाई ६ महिना पूरा भएपछि पनि खाना खुवाईएन भने उसले समयमा नै आवश्यक पोषण पाउन सक्दैन र कुपोषित हुन सक्दछ र विभिन्न रोगको संक्रमणको जोखिममा पर्न सक्दछ, असाध्यै रुन्चे र कमजोर पनि हुन पुग्दछ ।

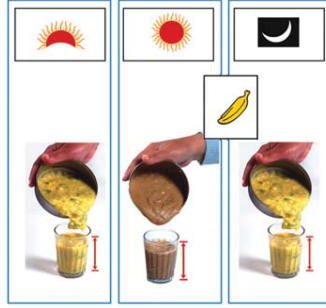
- छोरा होस् वा छोरी दुबैले ६ महिना पूरा भएपछि नै आमाको दूधको साथै चारवटा समूहबाट खाना खाएमा उनीहरू फूर्तिलो, स्वस्थ र तेजिलो हुन्छन् । पछि गएर स्कूलमा पनि राम्रो गर्न सक्छन् ।

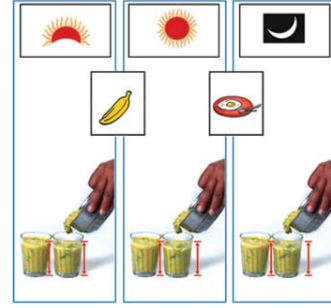
बच्चा ६ महिना पूरा भएपछि थप (पूरक) खाना: विविधता र परिमाण

६ महिना पूरा भए देखि
९ महिनासम्म

९ महिना पूरा भए देखि १२
महिनासम्म

१२ महिना पूरा भए देखि २४
महिनासम्म

- ६ महिना पूरा भएपछि बच्चाहरूको शारिरिक र मानसिक विकास भन्ने तिब्र गतिमा हुने हुँदा उनिहरूलाई बढी शक्ति चाहिन्छ जुन आमाको दूधले मात्र पुग्दैन ।
- यस समयमा चार समुहबाट (अन्न, गेडागुडी, हरिया सागपात, पहेँला फलफूल, माछा, मासु वा अण्डा) खाना तयार गरेर खुवाएमा बच्चाहरू फूर्तिलो, हर्षित र सुन्दर हुनुको साथै पछि स्कूलमा पनि राम्रो गर्न सक्दछन् ।

- मसिना मसिना टुक्रा पारेर, मिचेर वा पकाएर राम्रोसँग बनाएको अण्डा, माछा, मासु, फलफूल र सागपातहरू ६ महिना पूरा भएपछि बच्चाले सजिलै निल्न र पचाउन सक्छ ।
- बजारबाट किनेर ल्याएका खानेकुराहरू भन्दा घरमै बनाएका खानेकुराहरू स्वादिला र बच्चाको लागि धेरै फाईदाजनक हुन्छ ।

बच्चालाई खुवाउनु अघि साबुन पानीले मिचिमिचि हात धुने

- विशेषगरि बच्चालाई खाना खुवाउनु अगाडी साबुन पानीले मिचीमिची हात धोएमा बच्चा विरामी हुने सम्भावना आधा नै कम हुनसक्छ ।
- हात हेर्दा सफा देखिए पनि बच्चालाई विरामी बनाउने प्रशस्त किटाणु हुनसक्छन् ।
- हात धुनको लागि लुगाधुने, भाँडा माभ्ने वा नुहाउने जुनसुकै साबुन पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

दीपकको घरको आँगन

हेर्नेस् लोकेन्द्र बा.. विदेश जाँदैमा उन्नती हुने होइन, अलि पढेर, शिप सिकेर माथिल्लो पोष्टमा काम गर्न नसक्नेले त ज्यामी काम गर्ने त हो नि ।

मनआमाले अस्तित्व पनि त्यहि भन्दै हुनुन्थ्यो, मनआमा तर हेर्नु न उषाले खाना खानै माग्दिन ।

खाना खुवाउँदा बच्चासँग कुराकानी गर्दै, कथा सुनाउँदै, खेलै खुवाउनुपर्छ नि । खानाको समयलाई बच्चा र आफ्नै लागि पनि रमाइलो बनाउनुपर्छ नि

गौरीटारको चौर

चौर नजिकैको भाडीमा यि हतियार हरु फेला पारेर ल्याएको हो । कसको हो ? यदि तपाईंहरु मध्ये कसैको पनि होइन भने यो बेचेर आएको पैसा गौरीटार युवावलवमा जम्मा गर्नुपर्छ ।

ठीक भन्नु भो मनआमा, वलवको आम्दानी पनि हुने भो अव षडयन्त्रकारीले के मेरो हो भन्ला र... वलवको आम्दानी चाँहि बढ्ने भो ।

गौरीटार स्कूलको चौर

पवनले त गौरीटारको मात्रै होइन देशकै इज्जत बढायो । दीपक र लोकेन्द्र बुबालाई पनि बधाई छ ।

रुसरा दिदी गएको भए अर्को पुरस्कार पनि आउँथ्यो होला । प्रितिले त गीत गाउँदा गाउँदै अहकिपर बेइज्जतै गरी ।

बच्चालाई थप (पूरक) खानाखुवाउने तरिका

- यदि बच्चा खुशी छ भने खाना खुवाउनु पनि सजिलो हुन्छ र धेरै पनि खान्छन् । बच्चाले खाना पुगेको संकेत गरेमा खाना खुवाउनु रोक्नु पर्छ ।
- खाना खुवाउँदा बच्चा र आफू आमने सामने हुने गरेर बस्नु पर्छ । बच्चासँग कुराकानी गर्दै, कथा सुनाउँदै, खेल्दै खुवाउनु पर्छ ।
- खाना खुवाउने समय खाना खुवाउने र खाने दुबैको लागि रमाईलो बनाउनु पर्छ ।
- बच्चालाई खुवाइने खाना फरक फरक बनाउनु पर्छ । सधैं एउटै किसिमको खानाले बच्चालाई पनि दिक्क लाग्न सक्छ ।

दीपकको घरको पिढि

म्यान पावर कम्पनीले कोरिया जाने कागजपत्र बुझाउन फोन गरेको थियो । मैले त जान्न भन्दिएँ । अब गाउँमै कुरुरा बाखा सहकारी खोले के होला मनआमा ।

ठीक भन्यौं, त्यसका लागि म पनि सहयोग गर्छु । तर हेर त उषाले फोहोर खान थालि ।

बच्चालाई विरामी हुनबाट बचाउन कुरुरालाई खोरमा राख्ने तथा बच्चालाई कुरुराको सुली र जनावरहरु जस्तै: कुकुर, बिरालो, गाई, बाखाबाट टाढा राख्नुपर्छ ।

गैरीटारको चौर

खोइ त मनआमा, जे को लागि मेला बोलाको हो त्यसको त टुंगो लागेन नि... जग्गादीश र आकास बाभरै मेला सकिने भयो त ..

कुरा मिलिसक्यो नि ज्यमिरे बा.. मालपोतको अमिन ल्याएर जग्गा नाप्ने र अंश छुट्याउने अनि विशेषज्ञ बोलाएर सिमलको रुख पनि जँचाउने ।

ठिक छ काइदाको प्रस्ताव भो

गैरीटार क्लबको कोठा

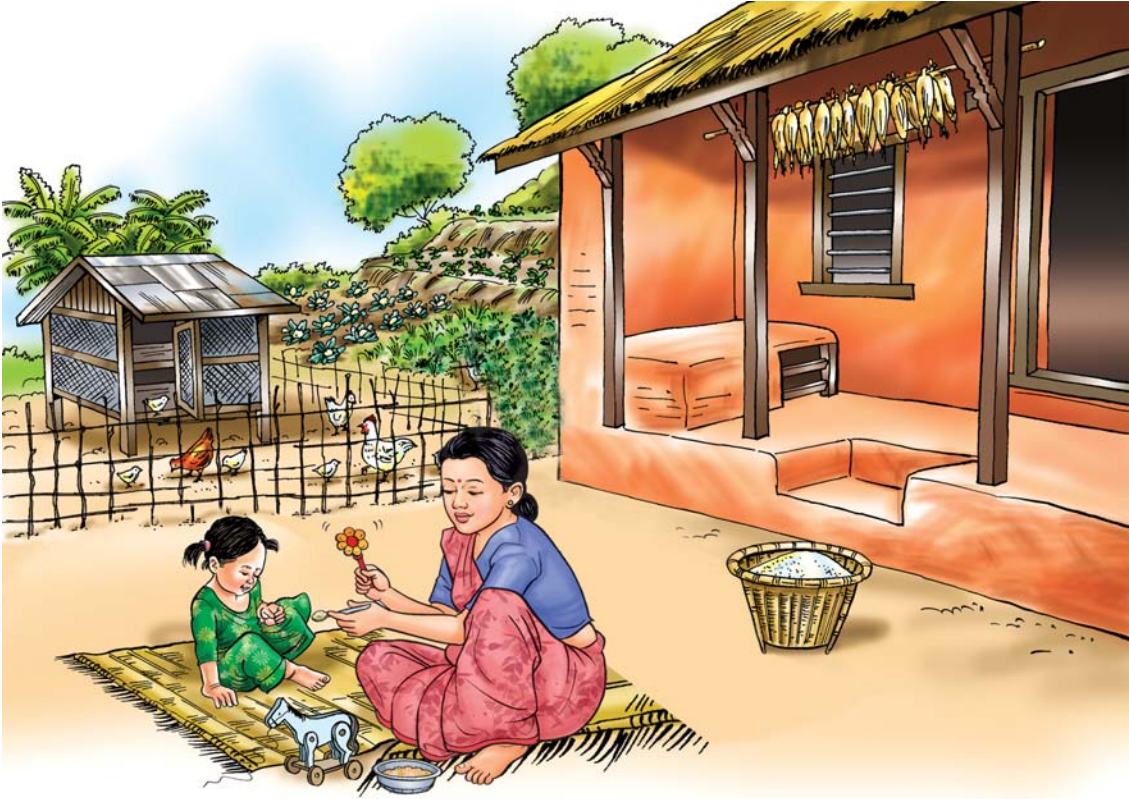
के हो पवन तिमीले त राष्ट्रिय लोकगीत प्रतियोगितामा गएको बेला पनि दिनदिनै खैसरालाई खोज्दै फोन गरेछौं त ....

अरु कुरा मलाई थाहा छैन, पवन मेरो हो म उसलाई मनपराउँछु ।

प्रिती यस्तो जोक नभन न... तिमीलाई पनि रमाइलो कुरा गर्न खुब मनपर्छ है... तर हामी त साथी भन्दा माथिका केहि होइनौं नि ।

बच्चालाई फोहोर मैलाबाट टाढा राख्ने उपायहरू

- हामी बच्चा बस्ने र खेल्ने ठाँउ सुरक्षित चाहन्छौं जहाँ उनीहरू खुशी होउन् । उनीहरूलाई चोटपटक लाग्न र जताततै गएर फोहर (गाईभैसीको गोबर, कुखुराको सुली र अन्य फोहर) मुखमा हाल्न नपाउन् । त्यो फोहरले बच्चा विरामी पर्न सक्छ ।
- बच्चासंग खेल्दा हामी हाम्रा सबै दुःख विर्सन्छौं । परिवारका कुनै न कुनै सदस्यले बच्चालाई ध्यान राख्दै रेखदेख गरिरहेको हुनुपर्छ ।
- बच्चाको उमेर अनुसार उसको लागि खेल्ने ठाउँ बनाउनु आवश्यक छ । उनीहरूले खेल्ने ठाउँमा स्थानीय रूपमा उपलब्ध हुने गुन्द्री, सुकुल वा केहि ओछ्याउन सकिन्छ ।

श्रृंखला ११ देखि १८ सम्मको पुनरावलोकन

१. सासूहरूले सुनौला १००० दिनका बुहारी र नाति/नातिनीहरूलाई कसरी सहयोग गर्न सक्छन् ?
२. सासू र बुहारी बीचको सम्बन्धलाई बलियो बनाउने उपायहरू के के छन् ?
३. आमाको दूध खाईरहेको बच्चाको उसलाई चाहिने पोषिलो कुरा कहाँबाट पाउँछ ?
४. ६ महिना पूरा भएपछि बच्चाको थप ठोस खाना कसरी कसरी बनाउन सकिन्छ ?
५. बच्चालाई खुवाउनु अघि किन साबुन पानीले मिचिमिची हात धुनुपर्छ ?
६. बच्चालाई फोहोरबाट टाढा राख्ने उपायहरू के के छन् ?

विरामी भएको बच्चालाई खुवाउने तरिकाहरू

- बच्चा विरामी हुँदा उ आमासंग बस्न चाहन्छ, यस समयमा आमाले बच्चालाई बढी समय दिनुपर्छ । परिवारका सदस्यहरूले अन्य काम सघाईदिएर आमालाई बच्चासंग बस्ने समय मिलाई दिनुपर्छ ।
- विरामी बच्चाले खान मन नगर्ने हुँदा उसलाई नियमित रूपमा स्तनपान गराउनु र थोरै थोरै तर पटक पटक खानेकुरा खुवाउनु पर्दछ जसले गर्दा बच्चालाई पुनः सामान्य अवस्थामा फर्कन मद्दत मिल्दछ । ६ महिना पूरा नभएको बच्चालाई पटक पटक आमाको दूध खुवाई रहनु पर्छ ।
- बच्चालाई सन्धो भएपछि २ हप्तासम्म उसलाई सधैं खाईरहेको भन्दा थप खाना खुवाउनु पर्छ जसले गर्दा बच्चालाई पहिलाको जस्तै बलियो हुन मद्दत पुग्छ ।

- बच्चा विरामी परेमा नजिकैको स्वास्थ्य संस्थामा लैजानु पर्दछ ।

दीपकको घर

ल अब उषाको मात खुवाई कार्यक्रम पनि सकियो । सरसफाई मात्रै बाँकी छ ।

कार्यक्रम असाध्यै राम्रो भयो ।

अनि दीपक के सुन्दैछु म ? तैले कुरुरा, बाख्रा तथा तरकारी खेतीको सहकारी खोल्दैछु रे । मैले मन्देको छु यस्तो हो भने आफ्नै अंशबाट लगानी गर्नु म अंश लगाईदिन्छु । आकाश र जगदीशको खेत नाप्न आएका अमिनले हाँको पनि नापिदिन्छन् ।

आकाश र जगदीशको खेत

ल सर जग्गाको अहिले देखिएको साँघ सीमाना यहि हो । कति आकासको हो कति जगदीशको हो छुट्याउनु पर्‍यो । अनि सुकेको सिमलको रुख यहि हो । यसको पनि सरहरुले नाप जाँच गर्नुपर्छ ।

अब आकास र जगदीशलाई सँधै मिलेर उज्जती गर्ने वातावरण बनाउनु पर्छ ।

मनआमाको घर

पीर नगर छोरी रैसरा... जीवनमा अरुले आरोप लगाए भनेर निरास हुनु हुँदैन ।

महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका/सामाजिक परिचालक भनेको त तालिम प्राप्त र मित्रवत व्यवहार गर्ने गर्छन् १००० दिनको विषयमा पनि धेरै बताउन सक्छन् ।

स्वास्थ्य स्वयंसेविका भनेका त आमाहरुका लागि सहयोगी हुन् नि ।

सुनौला १००० दिनका परिवारहरूमा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका वा सामाजिक परिचालकहरूको भूमिका

- महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका र सामाजिक परिचालकहरू हाम्रो परिवारका सुनौला १००० दिनका बच्चा र आमाको सहयोगका लागि यस विषयमा तालिम प्राप्त गरेका व्यक्तिहरू हुन् ।

बच्चाको रेखदेखमा परिवारको भूमिका

- परिवारका कुनै न कुनै सदस्यले बच्चालाई रेखदेख गरिरहेको हुनुपर्छ । यसो गरिएमा सबैले आफ्नो काम ढुक्कले गर्न पाउँछन् ।
- आमाको काममा परिवारका सदस्यहरूले सघाई दिएमा आमाले बच्चाको स्याहार गर्न पाउँछिन् ।

- राम्रो स्याहार र माया गरेर हुर्काईएको बच्चा खुशि हुन्छ र समयमै बच्चाले बोलेको, हिडेको हेर्न पाउनु परिवारको लागि ज्यादै रमाईलो क्षण हो ।

जन्मान्तरको सम्बन्धमा श्रीमान् श्रीमती बीचको कुराकानी

- एउटा बच्चा जन्मेपछि महिला फेरि तुरुन्त गर्भवती हुन सकिछन् । यदि बच्चा ६ महिना भन्दा कम उमेरको छ, पानी पनि नखुवाई आमाको दूधमात्र खुवाएको छ र महिनावारी पनि फर्कीएको छैन भने मात्र गर्भवती नहुन सकिछन् ।

- श्रीमान् र श्रीमती विच अर्को बच्चा कहिले पाउने भन्ने कुराकानी गरिएमा परिवारको उन्नती र उज्ज्वल भविष्य चाहने श्रीमान् र श्रीमती भनेर बुझाउँछ । यसले एक आपसलाई ख्याल र विश्वास गरेको देखाउँछ ।

- बच्चालाई खोप लगाउन स्वास्थ्य संस्था जाँदा सुत्केरी पछिको सेवा र परिवार नियोजनबारे सोधपुछ गर्नुपर्दछ ।

दीपकको घर

पख लोकेन्द्र, मेला तिमीले बोलाए पनि म शुरु गर्छु । गाउँको उन्नती र प्रगतीको लागि गाउँमा सहकारी खोल्न । यस मार्फत बचत गर्न र समूहमा कुरुरा र बाख्रा पालन कार्यक्रम गरौं । यसका लागि जिल्लाको कृषि र सहकारी कार्यालयले सहयोग गर्नेछ ।

गाउँलेको कमाई बढ्ने कुराको ज्यारेन्टी हुन्छ भने त आजै सहकारी खोल्नौं न । शुभ काममा किन ढिलो गर्नु ?

पैसो कमाई हुने कुराको लागि मेला बोलाएकोमा धन्यवाद छ लोकेन्द्र ।

दीपकको घर अघि बारीको पाटो

ल मनआमा यो सहकारीको र आफ्नो पनि उन्नतीको लागि मेरी प्यारी नातिनी उषाको नाउँमा म दुई चार वटा कुरुरा र बाख्रा पाल्छु ।

ल न त, सहकारीको सदस्यताको लागि हामीबाटै पैसा उठाउन शुरु गरौं, म दिन तयार छु ।

लोकेन्द्र, दीपक, मिलन र गाउँलेहरु हामीहरु सवैलाई बढाई छ । सहकारी मार्फत हामीले हाम्रो गाउँको पोषणको अवस्था सुधार्न सक्छौं । सहकारीको बैठकमा सवै छिमेकीहरुले हजार दिनका आमा र बच्चाको रूचाहार सुसार, आवश्यक खाना, स्वास्थ्य उपचार, अतिरिक्त खानाको विषयमा छलफल गरेर सल्लाह दिन सक्छन् ।

वलबको भवन

तिमीहरुलाई थाहा छ ? सैसरालाई नक्कली दादा बनेर प्रितीले नै नक्कली चिट्टि लेखेको, प्रितीले पोखरा गएको बेला पवनको नाउँबाट सैसरालाई फोन गराएको रहेछ नि ।

ए, हामीलाई त बेवकुफ पो बनाएछन् त, प्रितीले ।

मैले यो सवैकुरा प्रितीलाई असाध्यै मन पराउने खुशीराजबाट थाहा पाएको, तर तिमीहरु जस्ता असल किशोर किशोरीहरु माया प्रेमको कुरामा मात्रै अलमलिनै होइन हजार दिनका आमाहरुको पोषण अवस्था सुधार्ने अभियानमा लाग्नुपर्छ ।

सुनौला १००० दिनमा आमा र बच्चालाई छिमेकीहरूको सहयोग

- छिमेकीहरूले परिवारलाई १००० दिनको परिवारलाई सहयोग गर्ने उपायबारे उनीहरूको श्रीमान् र सासुसँग सकारात्मक कुरा गर्न सक्छन् ।

- सुनौला १००० दिनसम्म आमा र बच्चांले राम्रो स्याहार सुसार, आवश्यक खाना, स्वास्थ्य उपचार, थप खाना आदि पाए नपाएको पत्ता लगाउने र यस्ता परिवारलाई यी कार्य गर्न र आवश्यकता अनुसार सहयोग गर्न सक्छन् ।

श्रृंखला २१ देखि २५ सम्मको पुनरावलोकन तथा दोश्रो चरणसंग जोड्ने

१. हामीले बच्चा विरामी हुँदा कसरी खुवाउनु पर्दो रहेछ ?
२. बच्चालाई सन्धो भएपछि पनि कती समयसम्म थप खाना खुवाउनु पर्छ र किन ?
३. किन जन्मान्तर गर्नुपर्छ ? एउटा बच्चा पाएपछि अर्को गर्भ कहिले उपयुक्त हुन्छ ?
४. सुनौला १००० दिनमा छिमेकीले के के गर्न सकिन्छ ?
५. नाटक श्रृंखलामा सुनिएका जस्तै हाम्रो गाउँघरमा पनि के-के परिवर्तन भएको छ ?
६. अब हाम्रो घर छिमेकका लागि कस्ता कस्ता विषयमा जानकारी चाहिन्छ ?

बच्चा र 'आमाको स्वास्थ्यको लागि के-के व्यवहारहरू गर्ने पर्छ ?

गर्भवतीले सधैं खाइरहेको मन्दा १ पटक थप पोषिलो (माछा, मासु, अण्डा, हरियो सागपात तथा पहुँला जातका फलफूल) खाना, बच्चालाई दुध खुवाइरहेकी आमाले २ पटक थप पोषिलो खाना खाऔं ।

६ महिना पूरा भएपछि बच्चाको थप खानामा माछा, मासु, अण्डा, हरियो सागपात तथा पहुँला जातका फलफूल तथा तरकारी पनि थपौं ।

बच्चालाई खुवाउनु अघि साबुन पानीले मिचिमिचि हात धोऔं ।

६ महिना मुनिको बिरामी बच्चालाई पटकपटक आमाको दुध खुवाऔं । ६ महिना पुरा भएसकेको बिरामी बच्चालाई पटक पटक आमाको दुधको साथै थप पोषिलो खाना खुवाऔं । निको भएपछि पनि २ हप्तासम्म सधैं खाइरहेको मन्दा बढि खाना खुवाई राखौं ।

बच्चालाई गाई, मैसीको गोबर, कुखुराको सुली र अन्य फोहरहरूबाट टाढा राखी बच्चाको खेल्ने ठाउँमा चकटी वा गुन्द्री वा केहि ओछ्याउने तथा छेक बारहरूको प्रयोग गरौं ।

एउटा बच्चा जन्मेको २ वर्षपछि मात्र गर्भवती बनौं । गर्भान्तरको लागि सुत्केरी भएको ४५ दिन भित्रमा आफूलाई उपयुक्त हुने परिवार नियोजनको अस्थायी साधन प्रयोग गरौं ।

भन्छिन् आमा — रेडियो कार्यक्रम

सुआहारा एकीकृत पोषण कार्यक्रम

सामाजिक व्यवहार परिवर्तन संचार ईकाई